Tõrva Gümnaasiumi park

Loomad linnades

Loomaliikide arv linnades võib olla väga kõrge. Lindude ja eriti näriliste asustustihedus on linnas sageli kõrgem kui maal, sest toit on seal kergemini kättesaadav. Nende toiduks sobivad hästi erinevad jäätmed või ka siis toidulaudadele pandud söök. Linnades elavaid linde ja närilisi jahivad omakorda sealsed röövliigid, nende seas mitmed röövlinnud ja üha sagedamini rebased.

Isegi nahkhiired leiavad linnades küllaga toitu, vähemalt tänava-valgustite lähedal, kuhu öösiti koguneb palju ööliblikaid.

Tuntuimaks metsloomaks linnas on ikka orav. Usaldava ja uudishimuliku loomana on olnud kõigil meil võimalus tema tegemisi jälgida. Kuid sageli ei tea inimesed, et käbikuninga toidulaual on pähklite ja mitmesuguste taimede seemnete kõrval meelsasti ka linnupojad ja nende munad.

Õhne jõe ääres tunnevad end koduselt ka koprad. Kobras on Eesti suurim näriline: pikkust kuni üks meeter ja kaalu kuni 30 kilo. Üheks omapäraks, mis eristab kobrast teistest imetajatest, on see, et tema tagajala teise varba küünis on lõhestunud kaheks ja kannab "sugemisküünise" nime. Sellega ta justkui kammiks oma kasukat. Oma kasuka eest hoolitsemisele kulutab kobras söömisega võrdselt aega.





Harilik siil on praegu Eesti linnades veel tavaline, kuid inimtegevus ohustab sellegi inimeste poolt tavaliselt armastatud loomakese elupaiku. Aedade ja parkide liigne korrastamine vähendab siilide toitumis-, varjumis- ja paljunemisvõimalusi, tihenev autoliiklus aga tapab okaskerasid lausa otseselt.

Siilid on putuktoidulised loomad. Looduses toituvad nad lülijalgsetest, tigudest, vihmaussidest ja teistest selgrootutest ning söövad ära ka kätte sattuva konna või hiire. Tänuväärse kombe tõttu tigusid ja kahjurputukaid süüa on siilid aiapidajate silmis kasulikud loomad.

Nahkhiirtel ei ole peale nime hiirtega midagi ühist. Nad ei ole närilised, vaid kuuluvad hoopis käsitiivaliste hulka. Meie nahkhiired toituvad kõik kas suurematest või väiksematest, pehmematest või kõvematest putukatest, olles seega kasulikud kahjurihävitajad.

Eesti külmas kliimas lendab öösiti suhteliselt vähe putukaid ning needki on aktiivsed vaid soojal aastaajal. Seetõttu rändavad nelja nahkhiireliigi esindajad talveks lõuna poole, ülejäänud seitse liiki aga veedavad külma aja taliuinakus. Selleks varjuvad nad püsiva õhutemperatuuriga niisketesse koobastesse või keldritesse. Talveuni kestab oktoobrist aprillini ja nahkhiired elavad sellal suve jooksul kogunenud rasvakihi arvel.



Infotahvli väljaandmist toetas:
KESKKONNAINVESTEERINGUTE KESKUS

Tõrva Gümnaasiumi park

Lindude laul



Käblik

Miks linnud laulavad?

Tavaliselt seostame looduse hääli esmalt just linnulauluga. Jah, linnud on inimest alati paelunud - seda nii lennuvõime kui ka kauni lauluhääle poolest.

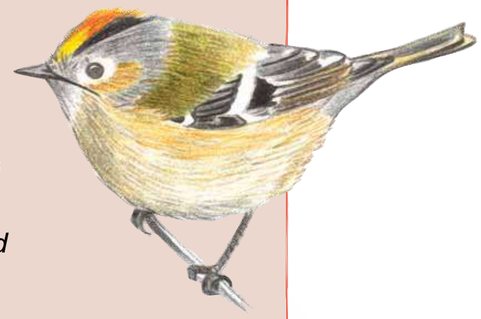
Kevadsuvisel ajal on linnulaul nii metsas kui ka pargis valdav, seejuures on kõige sobivamad tunnid laulu kuulamiseks hommiku- ja õhtutunnid. See, mida me üldiselt mõistame linnulaulu nime all, on enamasti kuuldavale toodud isaslinnu poolt. Oma lauluga hoiab ta pesitsusterritooriumist eemale teisi isaslinde, meelitades samal ajal ligi emaseid. Emaslind laulab siis, kui osaleb territooriumi kaitsmisel.

Linnud ja inimesed on võimelised kuulma sarnase sagedusega helisid, samas on inimese kõrv kohastunud veidi madalamate helide eristamiseks. Lindude kuulmise eripäraks on ka see, et nad on võimelised eristama toone, mis järgnevad üksteisele väga kiiresti. See, mida me linnulaulu kuulates vaid ühe helina kuuleme, võib tegelikult olla isegi 10 toonist koosnev.

Lisaks laulule on lindudel veel palju muid häälitsusi. Tavalisemad on kutsehäälitsused, millega hoiavad kokku ühe salga või pesakonna linnud, ning hoiatushäälitsused, mille abil antakse teada lähenevast ohust.

Pöialpoiss, nagu nimigi ütleb, on pisike linnuke. Temast väiksemat lindu terves Euroopas ei leia: kaalub see linnuraas ainult viis kuni kuus ja pool grammi. Tema häälgi on ülipeenike. Vananevale inimesele muutub pöialpoisi häälitsus kuuldamatuks ühe esimese helina looduses.

Rahvapärased nimed: *käblik, kuldpea, idi, nõgeselind*





Kaunikõlaline ja mitmekesine ööbikulaul kuulub meie valgete suveööde juurde. Paljud meist aga ei aimagi, milline laulu esitaja ise välja näeb. Umbes varblasesuurune, seljalt oliivpruuni ja kõhu poolt helehalli värvi linnuke on väga varjatud eluviisiga. Ta hoidub põõsastikku maapinna lähedale, otsides alumistelt okstelt ja lehtedelt ning ka lehekõdust putukaid, ämblikke ja sipelgaid.

Rahvapäraseid nimesid: *sisask, õitsilind, kiriküüt, lakstigal, lauluisa, teopiits.*

„Siit-siit metsast ei või võtta mitte üks pirrutikk!“ Seda kevaditi pargis rõkkavat lauluviisi on kuulnud usutavasti kõik. Ka näha võib laulu esitajat, metsvinti, tihti, sest üsna julge linnuna võib ta pargiteel omaette asjatades läheneda inimesele mõne sammu peale. Metsvint on üks meie tavalisemaid linde, teda võib kohata igal pool metsatukkades, parkides või puiesteedel.

Rahvapärased nimed: *metsavaht, vihmavint, kasevint, viiksutaja, rüüts, metsvink*



Infotahvli väljaandmist toetas:

KIK KESKKONNAINVESTEERINGUTE KESKUS

Tõrva Gümnaasiumi park

Lindude toitumine

Me kõik teame, et kakud püüavad hiiri, pääsukesed ja piiritajad aga söövad lendavaid putukaid. Samuti oleme näinud põõsastes askeldavaid varblasi noori taimepungi pugistamas ning puude all askeldavaid metsvinte taimeseemneid nokka pistmas. Siiski, oma poegi toidavad nad ussikeste ja putukatega. Sinikael-pardid ja sõtkad söövad aga meelsasti nii veetaimi kui ka veeselgrootuid loomakesi. Veel on olemas linde, keda võib nimetada kõigesööjateks. Hallvares leiab toitu pea igalt poolt: ta sööb putukaid, usse, seemneid, teiste lindude mune, püüab hiiri, ei ütle ära ka linnupoegadest ning lõpnud kalast. Oma poegi toidab ka tema ussikeste ja putukatega. Jah, lindude toitumisharjumused on väga erinevad.

Et linnud vajavad palju energiat, siis on nende toidutarvidus suur. Täiskasvanud linnud toituvad kaks kuni kuus korda päevas. Linnupojad söövad päevas aga rohkem toitu, kui ise kaaluvad. Palju süüa on vaja kiireks kasvuks, ja nii lendavad vanalinnud poegi toites pesa vahet sadu kordi päevas.



Siidisaba

Toidurohketel aastatel on lindudel mune kurnas rohkem kui tavaliselt. Seega toimivad linnud näiteks mõne putukaliigi massilise leviku korral kiire arvukuse piirajana, astudes ühiselt vaenlase vastu ja jättes tavalised toiduobjektid hetkeks kõrvale.



Peaaegu kuldnokasuurune **suurnokk-vint** on lihtsalt äratuntav ülisuure ja jämeda noka järgi. Ta on peamiselt taimetoitlane, vaid pisikesi poegi toidetakse alguses loomse toiduga (putukad).

Linnu võimas nokk on suurepärane tööriist mitmesuguste seemnete purustamiseks, mis moodustavad põhiosa tema toidust. Lind on võimeline kerge vaevaga isegi kirsikive purustama, samal ajal kui kirsi viljaliha toiduks kõlbmatuna minema visatakse.

Rähne tuntakse ikka nende trummeldamise järgi, kuid kõigile rähnidele pole antud tugevat peitlitaolist nokka.

Hallpea-rähni nõrguke nokk puuraiumiseks eriti ei sobigi, tema armastab süüa hoopis sipelgaid, vaheldust otsib aga kahetiivaliste, tirtsude, lehetäide, mardikate ja isegi ämblike näol.



Infotahvli väljaandmist toetas:
KESKKONNAINVESTEERINGUTE KESKUS

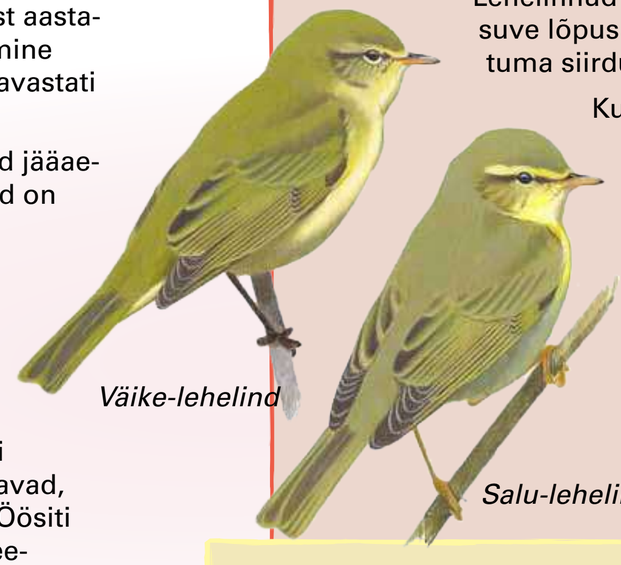
Tõrva Gümnaasiumi park

Lindude ränded

Lindude ränne on inimesi paelunud sestsaadik, kui nad esmakordselt märkasid nende korrapärast ilmumist ja kadumist aastaaegade vahetumisel. Taliuinak ja teisteks liikideks muutumine olid põhilised teooriad, mis käibisid hulk sajandeid, kuni avastati rände olemus.

Rändele enim mõjunud pikaaegseteks teguriteks on olnud jääaegade vaheldumine soojemate aegadega. Kliima muutused on nihutanud paljude lindude elupaiku edasi-tagasi.

Rände tõeline ime on, et see on instinktiivne - põlvkond põlvkonna järgi on linnud võimelised kasutama neidsamu rändemudeleid. On endastmõistetav, et vanemateta kasvanud noored käod, kes varakult rändele asuvad, peavad suutma üksinda teed leida.



Väike-lehelind

Salu-lehelind

Lehelinnud on rändlinnud, kes iga suve lõpus lõuna poole Saharat talvituma siirduvad.



Kuid juba aprilli teisel poolel hakkab metsades ja parkides kuulduma omapärast tilksumist "silk-silk-solk".

"Eine ajal laulis lind kuusikus: "Silk-solk, silk-solk!" Sel ajal sõi naine parajalt silku. Linnu laulu kuuldes ütles naine: "Mina söön silku ja tema sõimab, et "silk on solk""".

Linnud lendavad enamasti öösiti, kui tiivulised kiskjad neid vähem ohustavad, päeva aga veedavad toitu otsides. Öösiti rändavad linnud kasutavad orienteerumisel heledaid tähti ja tähtkujusid, näiteks Suurt Vankrit.

Linnud kasutavad suuna leidmiseks ka Maa magnetvälja abi. Oma "sisekompassi" kasutav lind mäletab, mis suunast ta saabus ning on võimeline täpselt sama teed mööda tagasi pöörduma.



Suur-kirjurähn

Puukoristaja on paigalind, kes talvel tuleb ka tihastele pandud pekist matti võtma.

Puukoristaja pesitseb puuõõnsuses, mille sissepääsu ta vajadusel saviga enda mõõdu järgi parajaks pätsib.

Pähklite valmimise ajal täiendab linnuke nendega oma toidupoolist. Puuprakku torgatud pähkli purustab ta tugeva nokaga, tagudes sageli pea alaspidi.

Rahvapärased nimed: *puuklutt, puuporr, puurähn, toristaja.*



Infotahvli väljaandmist toetas:

KESKKONNAINVESTEERINGUTE KESKUS